

## BUXORO VILOYATIDA TURIZMNING BARQAROR VA RAQAMLI RIVOJLANISHI STRATEGIYASI: SDT-INDEKS VA RAQAMLI MULTIPLIKATOR ASOSIDA BAHOLASH

A.B. Usmanova

**Buxoro davlat universiteti «Iqtisodiyot» kafedrasida katta o'qituvchisi,  
iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18384528>**

**Annotatsiya:** Mazkur tezisda Buxoro viloyatida turizmni barqaror va raqamli rivojlantirish strategiyasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslanadi. Hudud turizm tizimini boshqarishda kompleks yondashuvni ta'minlash maqsadida integrallashgan SDT-indeks (sustainable-digital tourism) va uni kuchaytiruvchi omil sifatida raqamli multiplikator konsepsiyasi qo'llanildi. Tadqiqot natijalari viloyatda turizmning raqamli infratuzilmasi va xizmatlarining fragmentarligi, raqamli platformalar integratsiyasining yetarli emasligi hamda monitoring va boshqaruv tizimlarining takomillashtirilishi zarurligini ko'rsatadi. SDT-indeks bo'yicha 2026–2030 yillarga prognoz ssenariylari ishlab chiqilib, barqarorlik va raqamlashtirish uyg'unligini ta'minlaydigan strategik chora-tadbirlar taklif etildi.

**Kalit so'zlar:** barqaror turizm, raqamlashtirish, SDT-indeks, raqamli multiplikator, Buxoro viloyati, turizm strategiyasi, prognoz.

### **Kirish.**

Hozirgi global sharoitda turizm tarmoqlarining raqobatbardoshligi nafaqat resurs salohiyati, balki boshqaruv sifati, raqamli servislarning kengayishi va turizm tizimining barqaror ishlashi bilan belgilanmoqda. Ayniqsa, tarixiy-madaniy meros resurslari yuqori bo'lgan hududlarda turistik oqimlarning o'sishi bilan bir vaqtda infratuzilma yuklamasi, mavsumiy nomutanosiblik, xizmat sifati va raqamli xizmatlarning yetishmasligi kabi muammolar kuchayadi.

Buxoro viloyati O'zbekistonda turizm rivojlanishining strategik hududi hisoblanadi. Shu bilan birga, hududda raqamli servislarni joriy etish tizimli rivojlanmagan, ko'plab xizmatlar fragmentar tarzda ishlaydi, yagona raqamli platformaning yo'qligi turizmni kompleks boshqarishni cheklaydi.

### **Tadqiqotning maqsadi va metodologiyasi**

Tadqiqotning maqsadi — Buxoro viloyatida turizmning barqaror va raqamli rivojlanish strategiyasini SDT-indeks va raqamli multiplikator asosida takomillashtirish, indikatorlar tizimi orqali baholash hamda 2026–2030 yillarga mo'ljallangan prognoz ssenariylarini ishlab chiqishdan iborat. Metodologik asos sifatida statistik tahlil, tizimli yondashuv, indikatorlar asosida baholash, iqtisodiy-matematik modellashtirish va prognozlash usullaridan foydalanildi.

### **Natijalar va tahlil**

Hudud turizm tizimining barqarorligi va raqamlashtirish darajasini birgalikda baholash uchun SDT-indeks konsepsiyasi qo'llanildi. SDT-indeks turizm tizimining resurslaridan samarali foydalanish, infratuzilmaning barqaror ishlashi, xizmat sifati, ekologik yuklama va raqamli servislarning kengligi kabi omillarni integrallashgan tarzda aks ettiradi.

Bundan tashqari, raqamli multiplikator turizm sohasida raqamlashtirishning iqtisodiy natijalarga ta'sirini kuchaytiruvchi omil sifatida ko'rib chiqiladi. Masalan, onlayn bronlash

ulushining oshishi, elektron chiptalarning joriy etilishi, obyektlarda QR-kodlarning mavjudligi, raqamli marketing va platformalar integratsiyasi turistik talabni faollashtirib, xizmat ko'rsatish hajmini hamda daromadlarni ko'paytiruvchi multiplikativ samara beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Buxoro viloyatida raqamli xizmatlar mavjud bo'lsa-da, ular tizimli boshqaruv va monitoring mexanizmlariga to'liq integratsiyalashmagan. Yagona hududiy raqamli platformaning yo'qligi ma'lumotlarni jamlash, turistik oqimlarni kuzatish, mavsumiy yuklamani boshqarish va marketingni yo'naltirish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu bois, SDT-indeksni oshirish uchun raqamli infratuzilmani modernizatsiya qilish va boshqaruv tizimini raqamlashtirish zarur.

### **2026–2030 yillar uchun prognoz va strategik takliflar**

SDT-indeks bo'yicha 2026–2030 yillarga mo'ljallangan prognozlar uchta asosiy ssenariy doirasida ishlab chiqildi: inersiya ssenariysi, bazaviy ssenariy va tezlashtirilgan raqamli transformatsiya ssenariysi. Inersiya sharoitida raqamli servislar tarqoq rivojlanib qoladi va barqarorlik ko'rsatkichlarida sezilarli o'sish bo'lmaydi. Bazaviy ssenariyda hududiy boshqaruv institutsional jihatdan kuchaytiriladi, raqamli servislar kengayadi va SDT-indeks bosqichma-bosqich o'sadi. Tezlashtirilgan raqamli transformatsiya ssenariysi esa Smart platforma, real vaqt monitoringi, raqamli xizmatlar integratsiyasi va marketingni optimallashtirish orqali SDT-indeksni yuqori sur'atlarda oshirishni nazarda tutadi.

Strategik takliflar quyidagilarni o'z ichiga oladi: (1) “Buxoro Smart Tourism” yagona raqamli platformasini yaratish; (2) turistik oqimlarni raqamli monitoring qilish va mavsumiy yuklamani boshqarish tizimini joriy etish; (3) turizm xizmatlarida onlayn bronlash va elektron to'lovlar ulushini oshirish; (4) QR-kodlar, mobil gid va AR/VR texnologiyalarini keng qo'llash; (5) turizm subyektlarida raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish va raqamli marketingni kuchaytirish. Ushbu choralar SDT-indeks o'sishini ta'minlab, turizmning barqaror va raqamli rivojlanishi uchun mustahkam strategik asos yaratadi.

Shuningdek, strategiyani amalga oshirishda SDT-indeks va raqamli multiplikator bo'yicha maqsadli indikatorlar (KPI) tizimini joriy etish muhimdir. Bunda turistik xizmat ko'rsatuvchi subyektlar (mehmonxonalar, turagentliklar, madaniy meros obyektlari) raqamli servislar ulushi, mijozlar bilan onlayn aloqa kanallari, mobil ilovalar va elektron to'lovlarning qamrovi bo'yicha muntazam baholanadi. Raqamli ma'lumotlar bazasini shakllantirish turizm oqimlari, xizmatlar sifati va infratuzilma yuklamasini tezkor tahlil qilish imkonini beradi.

SDT-indeksning o'sishi hududiy iqtisodiyotga ko'p kanalli ta'sir ko'rsatadi: birinchidan, turizm daromadlarining oshishi bilan birga bandlik kengayadi; ikkinchidan, transport, savdo, xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik kabi tarmoqlarda qo'shimcha qiymat ko'payadi; uchinchidan, turizmning barqaror boshqaruvi madaniy merosni asrash va ekologik muvozanatni saqlashni kuchaytiradi. Raqamli multiplikator esa ushbu jarayonlarni tezlashtiruvchi omil bo'lib, raqamli marketing va platformalar orqali hudud brendining tanilishiga xizmat qiladi.

Amaliy jihatdan Buxoro viloyatida turizmni barqaror-raqamli rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar ustuvor hisoblanadi: (1) turistik obyektlar va xizmatlar bo'yicha ochiq “raqamli reyestr” yaratish; (2) QR-kodlar orqali yagona kontent tizimini yo'lga qo'yish (tarixiy obyektlar, marshrutlar, servislar); (3) onlayn bronlash ulushini oshirish uchun integratsiyalashgan booking mexanizmlarini qo'llash; (4) turistlar fikrini (feedback) yig'ish va

tezkor xizmat sifati monitoringini joriy etish; (5) OPI (overcrowding pressure index) kabi indikatorlar orqali haddan tashqari yuklama xavflarini oldindan aniqlash.

Ushbu takliflar SDT-indeksning barqaror o'sishini ta'minlash bilan birga, Buxoro viloyatining xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Natijada, SDT-indeks hudud turizm tizimining holatini kompleks baholash uchun diagnostik vosita bo'lib, raqamli multiplikator esa raqamlashtirish orqali yaratiladigan iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli, viloyatda turizm strategiyasini ishlab chiqishda SDT-indeks asosida "holat-maqсад-prognoz-choralar" zanjiri shakllantirilishi lozim. Bu yondashuv turizmning nafaqat miqdoriy o'sishiga, balki sifat jihatdan barqaror va innovatsion rivojlanishiga xizmat qiladi.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, Buxoro viloyatida turizmning barqaror va raqamli rivojlanishi strategiyasini SDT-indeks va raqamli multiplikator asosida baholash hudud turizm tizimining zamonaviy boshqaruv modelini shakllantirishga xizmat qiladi. Raqamli transformatsiya barqarorlikni kuchaytiruvchi asosiy omil bo'lib, xizmatlar samaradorligi va turistik talabning o'sishiga multiplikativ ta'sir ko'rsatadi. 2026–2030 yillarga mo'ljallangan prognoz ssenariylari va taklif etilgan strategik chora-tadbirlar hududda turizmning kompleks, barqaror va raqamli rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi.

### **Adabiyotlar, References, Литературы:**

1. Usmanova A.B. The place and role of tourism in the socio-economic development of the region. On the example of the Bukhara region // *Ekonomika i predprinimatel'stvo*. – 2023. – №9(158). – B. 648–652.
2. Usmanova A.B. Strategy of sustainable and digital development of regional tourism in the Bukhara region (DSc dissertation). – Bukhara, 2026.
3. Рўлатов М.Е., Мирзаев Қ.Ҳ., Сultonov Ш.А., Шавқиев Е. Global iqtisodiy rivojlanish (turizm iqtisodiёti). O'quv qo'llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2018. – 296 b.
4. Tuxliev I. Turizm asoslari. – Samarqand: SamISI, 2010. – 271 b.
5. Ushakova E.O. Sovershenstvovanie metodicheskikh podkhodov k kompleksnoy otsenke resursov territorii dlya razvitiya sfery turizma: dis. ... kand. ekon. nauk. – Novosibirsk, 2016. – 233 s.